

Гусейнлі Сархан Мазакіроглу

Сучасна політика Туреччини щодо Сирії

УДК 327.5

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2023-2.13>

Гусейнлі Сархан Мазакіроглу
докторант факультету міжнародних відносин
Бакинського державного університету
вул. Академіка Західа Халілова, 23,
Баку, Азербайджан
ORCID: 0000-0002-4625-9144

Мета статті – розглянути причини та перебіг турецько-сирійського конфлікту з погляду його історичних передумов, а також оцінити перспективи подальшої взаємодії Туреччини та Сирії в рамках системи міжнародних відносин, що трансформується, та зміни регіонального балансу сил на просторі Близького Сходу.

Методологічну основу дослідження становить метод системного аналізу та історичний метод, за допомогою якого в роботі було проаналізовано основні етапи турецько-сирійської конфліктної взаємодії. Автори докладно розглядають політику керівництва Турецької Республіки щодо Сирії з її заснування до нашого часу.

Новизна у статті полягає в тому, що вперше охарактеризував поведінку Туреччини в Сирії як країну, що стабілізує відносини ворогуючих сторін, тим самим доводячи, що можливо примирити конфліктуючих сторін. Зазначається, що серед заявлених Туреччиною пріоритетів – збереження безпеки та стабільності на всій довжині турецько-сирійського кордону через існування багаторічної загрози, що походить від терористичної Робочої партії Курдистану, відгалужений у Сирії.

У статті аналізуються вжиті Анкарою кроки щодо соціально-економічного відновлення в територіях, що піддає до руйнувань через конфлікт спільно з озброєною сирійською опозицією операцій «Щит Євфрату», «Оливкова гілка», «Джерело світу» (2016–2019 рр.).

У висновку автор приходиться до висновку, що в умовах сирійського конфлікту, що триває, і невизначеності навколо політичного процесу з врегулювання ситуації в Сирії, Туреччиною проводиться планомірна, комплексна робота з розширення свого впливу на північно-сирійських територіях, яка не завжди зустрічає схвалення місцевого населення. Однією із застав «успішної» політики Анкари на півночі САР стали тісні історико-географічні зв'язки між народами двох держав, що поєднує фактор ісламської віри та мусульманських цінностей.

Зазначається, що з огляду на тенденцію до зростання турецько-сирійських протиріч, зокрема, що спостерігається в останні роки, у тому числі у військовому вимірі, і небажання Турецької Республіки встановлювати контакт з урядом Асада, в короткостроковій перспективі взаємодія Туреччини і Сирії з найбільшою ймовірністю збережеться певний ступінь конфліктності в регіоні.

Ключові слова: Туреччина, Сирія, Аданська угода, «арабська весна», Близький Схід, Росія, Україна.

Вступ. В останні роки Туреччина зміцнила свої позиції у світовому масштабі. Географічне положення Туреччини між Європою та Близьким Сходом сприяло розвитку внутрішньої політики, економіки та культурних відносин з низкою важливих геополітичних акторів. Економічне зростання останніх років призвело до утвердження позицій Туреччини як однієї з найбільш економічно потужних держав не лише в нестабільному регіоні, а й на міжнародному просторі.

Історія. Цілі, завдання, принципи та стратегія зовнішньої політики Туреччини формувалися під впливом безлічі різних історичних, геостратегічних та ідеологічних факторів. Висновки, зроблені із зовнішньої політики у період падіння Османської імперії, видатної дипломатії Визвольної війни, а також філософської позиції та принципів політичної еліти під час встановлення республіки, крім забезпечення визнання Туреччини як суверенної рівноправної держави на міжнародному рівні, також визначили основні принципи зовнішньої політики, визнавши її як незалежну державу. Ці принципи включають принципи статус-кво та західництва. Вони були розроблені на основі результатів двовікових воєн, і особливо вступу Османської імперії в Першу світову війну, неушкодження

Туреччини, миру та дружніх добросусідських відносин (1, стор. 11–12).

Геостратегія. Турецько-сирійські відносини завжди були натягнутими, оскільки зовнішня політика Сирії у минулому ґрунтувалася на законі збереження слабкості своїх сусідів за допомогою тероризму. Однак після окупації Голанських висот відносини між Ізраїлем та Сирією анітрохи не покращали. Сирія має намір трохи зблизитися із Заходом, але це неможливо зробити, будучи ворогом одночасно і Ізраїлю і Туреччини. Причина в тому, що Туреччина та Ізраїль є країнами, які мають тісні відносини із Заходом у регіоні. Сирія, якій дуже складно вирішити свої проблеми з Ізраїлем, прагне зблизитися з Туреччиною та відмовилася від підтримки РПК. В результаті відносини з Туреччиною пом'якшилися і стали тіснішими. Були проблеми з водорозподілом Євфрату та Тигра. Але з огляду на тиск Ізраїлю та США в Сирії мало ймовірно, що ця проблема спливе в ході нормалізації відносин. Відомо, що Сирія особливо у проблемі з Ізраїлем хоче знайти рішення за посередництва Туреччини. Ситуація ця у Туреччині цікава у контексті нової зовнішньої політики на Близькому Сході. Сирія, можливо, приймає Туреччину як відправну точку у відносинах з Європейським Союзом. (2, стор. 72)

Сучасна епоха. Оскільки у Сирії найдовший сухопутний кордон із Туреччиною, громадянська війна прямо і опосередковано торкнулася Туреччини. Хоча процеси, які відбуваються в Сирії, можна охарактеризувати як громадянську війну за владу у внутрішній сфері, у геополітичному плані це глобальна анархія. Тому, що сирійський конфлікт – це не регіональний конфлікт, це проблема протистояння сил на міжнародному рівні. Тому у 2012 році Туреччина зробила кроки щодо забезпечення безпеки кордонів у буферній зоні. Але Туреччині не вдалося отримати достатньої підтримки зарубіжних країн щодо Сирії. На тлі останніх подій у Сирії у зовнішній політиці Туреччини намітилася нова тенденція. Розпад СРСР і потім становлення Китаю як світової держави, поступове ослаблення наддержави США в міжнародній системі та ендегенні процеси, що відбуваються в ЄС, проблема політичної інтеграції в Союзі, прагнення Великобританії вийти із союзу, конкуренція між Німеччиною та Францією у континентальній Європі та, нарешті, регіоналізація Росії в контексті Сирії створили таку ситуацію в геополітичній перспективі Євразії, що держави в умовах відсутності стратегічного порядку на глобальному рівні прагнуть максимальної геостратегічної переваги і демонструють у цьому напрямі крайню принциповість.

Єдина причина, через яку конфлікт не врегульований у нинішній громадянській війні в Сирії – це реальність, сформована непорозумінням та політикою статус-кво між основними державами у світовій політиці. Якби в міжнародній системі був баланс сил у контексті нинішніх процесів, то ці сили могли б дійти спільної позиції та брати участь у врегулюванні конфлікту. Наприклад, континентальні держави, такі як Китай, Росія, ЄС та США, незалежно від волі режиму Башара Асада, придуть до спільної позиції в сирійському конфлікті на певному рівні, можна буде автоматично досягти зміни влади в Сирії або внутрішньої стабільності в рамках певного міжнародного консенсусу (3, с. 169–173).

У той же час нещодавні події, пов'язані з сирійським конфліктом та звинуваченням Туреччиною Америки у підтримці сирійського відділення сил РПК, PYD та YPG, виявили наявність серйозних проблем між стратегічними союзниками, і ця реальність ознаменувала початок нового етапу в американо-турецьких відносинах.

Зокрема, порушення Росією повітряного простору Туреччини з подальшим збитком турецькими ВПС військового літака, що належить Росії, за завданням Анкари, підвищило ймовірність початку війни між двома великими державами на регіональному рівні. Проте очікування світових держав не справдилися.

Зокрема, порушення Росією повітряного простору Туреччини, за яким пішов збитий військо-

вий літак, що належить Росії, турецькими ВПС за вказівкою Анкари, підвищило ймовірність початку війни між двома великими державами на регіональному рівні. Російсько-турецьке зближення вплинуло і зміну політики Туреччини у Сирії. Неоднозначно неприйнятні транскордонні бойові дії збройних сил Туреччини світовими та регіональними державами в останні 5–6 років зосереджені на усунення небезпеки, яка загрожує країні у прикордонних районах, непідконтрольних центральному уряду Сирії. Президент та уряд Туреччини неодноразово заявляли, що офіційна Анкара не має намірів захоплення території якоїсь держави, основна мета – знищення терористичних центрів у безпосередній близькості від їхніх кордонів.

З кінця 2022 року зовнішня політика Туреччини щодо сирійського питання пом'якшилася. Слід зазначити, що Туреччина останніми місяцями змінила свою зовнішню політику щодо таких країн, як Єгипет, Саудівська Аравія, Об'єднані Арабські Емірати (ОАЕ) та Ізраїль, і що тепер Туреччина має нову перспективу. Тому можна вважати, що сирійське питання переглядається. Росія, головний військовий союзник сирійського лідера Башара Асада, особливо підтримує пом'якшення відносин між Сирією та Туреччиною. На думку Олени Супоніної, російського експерта з Близького Сходу відновлення турецько-сирійських відносин буде успішним і для Росії.

У цьому сенсі, на думку експертів, нове партнерство Анкари з Дамаском посилить роль Кремля на Близькому Сході і чинитиме тиск на Вашингтон, щоб той припинив свою присутність у Сирії.

До речі, у Пентагоні також близько 800 військовослужбовців, які працюють із радикальними курдськими угрупованнями у Сирії. Експерти дотримуються думки, що США вважає стратегію боротьби з ІДІЛ у Сирії успішною і навряд чи виведе свої війська найближчим часом (5). Проблеми, з якими стикається Туреччина у своїй безпеці, в основному пов'язані з Сирією. Практично всі проблеми з безпекою є прямим наслідком громадянської війни в Сирії, або посилені цією війною. Те саме не лише в плані безпеки, а й у плані зовнішньополітичного глухого кута. З метою вирішення проблем безпеки у цьому напрямку Туреччина радикально змінила свою стратегію у Сирії. Замість стратегії, що базується на більш високих цілях, таких як зміна режиму, тепер існує підхід, у якому пріоритет надається невідкладним потребам безпеки.

Зміна Туреччиною політики щодо Сирії та нова концепція безпеки принесли важливі успіхи, проте ризики та загрози залишаються. Більше того, зберігаються невизначеності щодо регіональних та глобальних балансів. Тому велике значення має добре управління процесами. Інтереси, цілі та пріоритети всіх акторів сирійського питання у певному сенсі суперечать один одному. Крім Сирії,

на Близькому Сході загалом триває небезпечна боротьба влади (4).

Вирішення проблем на Близькому Сході ґрунтується на делікатних балансах. З метою управління цими балансами, дуже важливо діяти гнучко і швидко адаптуватися до мінливих балансів. Оскільки конфлікт і хаос на Близькому Сході не можуть бути припинені в короткостроковій та середньостроковій перспективі, необхідно проводити реалістичну та прагматичну політику, щоб звести до мінімуму збитки, які завдають довкіллю.

Прагнення нормалізувати відносини між Туреччиною та Сирією зумовлено певними причинами. Тут і інші умови. Між Туреччиною та Сирією проходить прикордонна лінія завдовжки 910 кілометрів. Певна частина його під контролем терористичної організації YPG/PKK. Це створює серйозні ризики для Туреччини, тому було здійснено військові дії. З метою запобігання та ліквідації тероризму сьогодні Туреччина має намір вести переговори із Сирією. На це вказують діалоги пана Ердогана та Башара Асада. Запити на переговори не є односторонніми. Безпека кордону між двома країнами також є важливою для Сирії. Водночас припинення війни у Сирії та забезпечення незалежності пов'язане з дипломатичною атакою Туреччини. Нова угода між двома лідерами боротьби з тероризмом, як і 1998 року, могла б усе вирішити. Ці проблеми більше не вибір, а потреба. Сьогодні національні інтереси Туреччини є основою відновлення дипломатичних відносин із Сирією (6).

Обложений режимом у липні 2016 р., Східний Алеппо перейшов під контроль режиму в грудні 2016 р. внаслідок безперервних атак. Внаслідок напруженої роботи та зусиль між Туреччиною та Російською Федерацією було досягнуто припинення вогню в Алеппо, а у грудні 2016 р. було благополучно евакуйовано 45 000 цивільних осіб.

30 грудня 2016 року на підставі угоди, підписаної Туреччиною та Російською Федерацією як гарант, припинення вогню в Алеппо охопило всю країну. З метою забезпечення та суворого дотримання режиму припинення вогню та вжиття заходів довіри між сторонами конфлікту з січня 2017 року у столиці Казахстану Астані регулярно відбуваються зустрічі за участю Туреччини та Російської Федерації, а також Ірану. З іншого боку, глави держав та міністри закордонних справ країн-гарантів Астани регулярно зустрічаються. Астанінська платформа, яка відіграє важливу роль у реалізації заходів у зонах деескалації, як і раніше, єдина міжнародна ініціатива, яка зробила конкретний внесок у припинення конфлікту в Сирії.

Пріоритетом Анкари у зовнішній політиці щокроку є вирішення курдської проблеми військовим шляхом. Коментуючи новину Борзу Дарагахі «Що стоїть за примирливими листами Туреччини

із Сирією?» Ібрагім Дарвіш згадує цей момент у газеті «Індепендент».

Дарагахі наголошує, що більша частина світу все ще зосереджена на війні, в Україні, але Ердоган, який відвідав чорноморський курорт Сочі минулого місяця, мав лише одну мету на зустрічі з президентом Росії Володимиром Путіним: переконати його «прийти до угоди». Дарагахі зазначив, що останніми роками Туреччина реструктурувала свою зовнішню політику і намагалася примиритися зі своїми ворогами в регіоні, але цього разу процеси відрізнятимуться залежно від реалій на місцях. Він також звернув увагу на складність турецько-сирійського зближення.

По-друге, Туреччина де-факто має військову присутність у Сирії. Абдулбарі Атван, відомий письменник арабського світу писав, що сирійський уряд не довіряє Ердогану і з метою нормалізації відносин вимагає виведення всіх своїх збройних сил із території Сирії. Атван висловив очікування сирійського уряду фразою: він хоче припинити захищатися від збройних угруповань на півночі і заході Сирії, таких як Алеппо, Ідліб і Хасеке, і діяти на місцях.

По-третє, на відміну від інших країн, між Анкарою та Дамаском знаходиться не менше чотирьох мільйонів біженців, і вирішення цієї проблеми є складним з багатьох причин.

2022 року на турецько-сирійські відносини вплинула війна в Україні з Сирією.

2022 року війна в Україні позначилася і на турецько-сирійських відносинах. Через війну, що тривала, в Україні Росії довелося вивести значну частину своєї військової присутності з цієї країни. Оскільки Іран прагнув замінити ослаблену Росію у Сирії, Туреччина ставала дедалі важливішою Росії у сирійському рівнянні. Однак на оперативні вимоги Туреччини Росія не позитивно відповіла. Навпаки, щоразу, коли з'являється можливість операції, задля забезпечення зближення Анкара-Дамаск займали дедалі переконливішу позицію. Хоча війна в Україні дозволила Туреччині знайти відносну автономію проти Росії та США, навіть ця автономія не дозволяла Туреччині діяти односторонньо в Сирії. До кінця року Москва дедалі більше висловлювала бажання зблизити дві держави.

По-друге – нові баланси у Сирії. З початку громадянської війни минуло 11 років. У результаті виживання адміністрації Асада прийнято всіма. Але це загальне визнання не змінює потреби нового політичного дизайну в Сирії. Після того, як сотні тисяч людей загинули і мільйони людей були переміщені, неможливо вдавати, що нічого не сталося. Сьогодні сирійський уряд, як і раніше, не контролює майже третину території країни (8).

Висновки. Отже, сирійський уряд для того, щоб покласти край громадянській війні і повернутися в міжнародне співтовариство як законний

актор, потребує політичного процесу примирення. Ініціювання цього процесу політичного примирення можливе лише за посиленні Дамаска. Однак нафтові та водні ресурси країни знаходяться в руках РҮД, прикордонні ворота до Туреччини – в руках опозиції, а дороги, які з'єднують Алеппо із Середземним морем, навряд чи будуть посилені Дамаском. З цієї причини сирійському уряду необхідно досягти прогресу, принаймні, в одній галузі і розпочати політичний процес, наростивши свою силу. Основним джерелом криз, пережитих сирійською економікою у 2022 році, були труднощі із утриманням під контролем енергетичних, виробничих та торговельних шляхів. Тому 2022 рік сильно нагадав Дамаску про один факт: хоча поліпшення відносин з арабськими країнами важливе з точки зору міжнародної легітимності, Туреччина – основна країна, яка досягла повного панування в цій країні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Veysel, Ayhan (2009) Veysel, Ayhan ["Shuttle Diplomacy between Iraq and Syria: Turkey's Mediation", Ortadoğu Analysis, ORSAM], "Irak–Suriye Arası Mekik Diplomasisi: Türkiye'nin Arabuluculuğu", Ortadoğu Analiz, ORSAM, Eylül, Cilt 1, Sayı 9,
2. Atlıoğlu, Yasin (2012) Atlıoğlu, Yasin ["The Relationship between Power and Security in Syrian Foreign Policy" Wise Strategy Magazine], "Suriye Dış Politikasında Güç ve Güvenlik İlişkisi",

01.03., Bilge Strateji Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, Güz. <http://www.bilgestrateji.com/store/dergi1/yasin.pdf>

3. ABNER, Eliahugh M., (2016) "The Collapse of Saudi Arabia and the Cataclysmic Power Shift in the Middle East", Journal of International Affairs, Cilt: 69, Sayı: 2.

4. Coskun, Orhan and Bassam, Laila (2022). Exclusive: With a Russian nudge, Turkey and Syria step up contacts. <https://www.reuters.com/world/middle-east/exclusive-with-russian-nudge-turkey-syria-step-up-contacts-2022-09-15/>

5. Atvan, Əbdülbari (2023) Atvan, Abdulbari [Is normalization of Syrian-Turkish relations possible?], Suriya-Türkiyə münasibətlərinin normallaşması mümkündürmü? <https://www.evrensel.net/haber/470395/suriye-turkiye-normallesmesi-mumkun-mu>

6. Məhərrəm, Aysel. (2023) Maharram, Aysel. [Erdogan may meet with Bashar al-Assad in Azerbaijan], Ərdöğan Bəşər Əsədlə görüşə bilər в Азербайджане <https://modern.az/aktual/381928/erdoan-ve-beser-esed-azerbaycanda-nvbeti-il-azerbaycanda-gruse-biler/>

7. Xeyrulla, Xeyrulla (2023) Xeyrulla, Xeyrulla [Is it possible to normalize Syrian-Turkish relations?] Suriya-Türkiyə münasibətlərinin normallaşması mümkündürmü <https://www.evrensel.net/haber/470395/suriye-turkiye-normallesmesi-mumkun-mu>

8. Erkmən, Serhat (2023) Erkmən, Serhat ["Turkey-Syria Relations in 2023: Damage Assessment and Confidence Building"], "2023'te Türkiye-Suriye İlişkileri: Hasar Tespiti ve Güven İnşası", Panorama, Çevrimiçi Yayın, 23 Ocak 2023, <https://www.uikpanorama.com/blog/2023/01/18/se/>

Modern Turkey's policy towards Syria

Huseynli Sarkhan Mazahir oglu

Postdoctoral Student of the Faculty of International Relations
Baku State University
Academician Zahida Khalilova str., 23,
Baku, Azerbaijan
ORCID: 0000-0002-4625-9144

The aim of the article is to consider the causes and course of the Turkish-Syrian conflict from the point of view of its historical background, as well as to assess the prospects for further interaction between Turkey and Syria within the framework of the transforming system of international relations and changes in the regional balance of power in the Middle East.

The methodological basis of the study is the method of system analysis and the historical method, with the help of which the main stages of the Turkish-Syrian conflict interaction were analyzed in the work. The authors examine in detail the policy of the leadership of the Republic of Turkey towards Syria from the moment of its foundation up to the present.

The novelty of the article lies in the fact that for the first time he characterized Turkey's behavior in Syria as a country stabilizing the relations of the warring parties, thereby proving that it is possible to reconcile the conflicting parties. It is noted which among the priorities declared by Turkey is the preservation of security and stability along the entire length of the Turkish-Syrian border due to the existence of a long-term threat posed by the terrorist PKK branch in Syria. The article analyzes the steps taken by Ankara for socio-economic restoration in the territories that were subjected to destruction due to the conflict, together with the armed Syrian opposition, in the Euphrates Shield, Olive Branch, and Source of Peace operations (2016–2019).

In conclusion, the author comes to the conclusion that in the context of the ongoing Syrian conflict and uncertainty around the political process to resolve the situation in Syria, Turkey is carrying out systematic, comprehensive work to expand its influence in the North Syrian territories, which does not always meet with the approval of the local population. One of the guarantees of Ankara's «successful» policy in the north of the SAR was the close historical and geographical ties between the peoples of the two states, the unifying factor of the Islamic faith and Muslim values.

It is noted that given the recent trend towards the growth of Turkish-Syrian contradictions, including in the military dimension, and the unwillingness of the Republic of Turkey to establish contact with the Assad government, in the short term, the interaction between Turkey and Syria is most likely to continue a certain degree of conflict in the region.

Key words: Turkey, Syria, Adana Protocol, Arab Spring, Middle East, Russia, Ukraine.